

V Dobrepolju spet Jakličev dom

»Ime DOBREPOLJE je prvi ponesel v širni svet slavni humanist, rektor dunajske univerze, diplomat in modroslovec tukajšnji rojak LUKA DOBREPOLJSKI. To dolino in ljudi sta upodobila brata France in Tone Kralj, njun stric Anton Kralj ima velike zasluge za razvoj združništva in vzgojo slovenskih združnih delavcev. Iz Dobrepoljske doline so odšli in se uveljavili v slovenskem gospodarstvu in kulturi mnogi izobraženci, med njimi naj omenim novelista Staneta Novaka, slikarja Staneta Kržiča, pisatelja dr. Matijo Prelesnika in Antona Hrena ter arheologa Jerneja Pečnika. Pred prvo svetovno vojno pa se je v Dobrepolju uveljavil domačin, učitelj in pisatelj, združnik in politik Fran Jaklič-Podgoričan; njemu in vsem zaslužnim in znamenitim dobrepoljcem je posvečena današnja spominska slovesnost. Glavni slavljeneec je pač Fran Jaklič, ki je bil po sodobni družbeni terminologiji izrazit primer rodoljuba in vsestranskega aktivisti, še več organizatorja širšega prostora ter vsega družbenega gospodarstva, prosvetnega, kulturnega in političnega življenja. Njegova dejavnost je razgibala vso dobrepoljsko dolino...

Jaklič je kot domačin, učitelj, združnik in politik posvetil vse svoje moči in sposobnosti, da bi širši okolici pomagal v gospodarski in kulturni napredku. Zato je bil spoštovan in zato so mu rojaki konec tridesetih let zgradili dom, ki naj zopet in še naprej nosi njegovo ime — JAKLIČEV DOM, v domu naj se uredijo zbirke njegovih del z dokazi o njegovih prizadevanjih, težavah in uspehih. Tu naj bo krajevni Dobrepoljski muzej za vse kulturne, prosvetne, materialne in ustvarjalne dejavnosti Dobrepoljcev. Zaradi naše ozkosti in zagrizenosti smo izgubili bogato dediščino bratov Kralj in še marsikaj. Zato odprimo svoja srca v širino ter združimo svoje sile. Gradimo prihodnost novim rodovom!

To je nekaj misli iz govora slavnostnega govornca dr. Franceta Adamiča na »Dnevih Kulturnega društva Dobrepolje.«

Kulturno društvo Dobrepolje se je odločilo, da pripravi svoji dolini praznovanje, s katerim bi se skromno oddolžili dobrepoljskemu pisatelju in gospodarstveniku Franu Jakliču, predstavili svoje dejavnosti, pozkusili oživiti sejmarsko dejavnost in zbrali nekaj sredstev za oblačila moškega pevskega zbora.

Tako so v soboto, 26. avgusta zvečer pripravili bogat literarni večer, kjer so bili predstavljeni odlomki iz Jakličevih del, popestrili so ga Zagoriški fantje in violinske citre Jožeta Zajca. Ob koncu pa smo si ogledali še filma iz življenja v dobrepoljski dolini izpred druge svetovne vojne.

Še bolj razgibana je bila nedelja. Center Dobrepolja je bil že v ranih dopoldanskih urah izredno razgiban. S stojnic so se ponujali lični izdelki domače obrti, temperaturo so dvigale živahne viže z zvočnikov, prijetne vonjave so vzbujale tek tudi zahtevnejšim okusom, predvsem pa je bilo čutiti, da si med prijatelji, dobrodušniki in veselimi ljudmi.

Nastopa pihalnega orkestra Dobrepolje in folklorne skupine Račna sta obiskovalce sila navdušila in le počasi se je večina razšla. Ob 14. uri pa se je spet oglasila dobrepoljska godba in najavila slavnostno prireditv ob ponovnem imenovanju kulturnega doma po Franu Jakliču. Kot je v uvodu zapisano, je bil slavnostni govornik dr. France Adamič, moški pevski zbor pa je popestril svečanost z ubranim petjem.

S ponosom poudarjajo, da je to Jakličev dom. Po svojih močeh so mu polepšali zunanost in spet na svoje mesto postavili napis JAKLIČEV DOM, čeravno so se morali sprijazniti s ponaredkom, kajti originalnih Kraljevih črk jim ni uspelo dobiti nazaj.

Voditelj Igor je svečanost zaključil s pristrčnim vabilom na družabno srečanje. In vabilo je zaleglo, pripravljene mize in klopi so bile hitro zasedene, urna dekleta in fantje so jih prijazno postregli, domači ansambel Kvinta je poskrbel za plesa željne, za smeh pa Toni Gašperšič.

Težko je zapisati doživljanje teh dveh dni, to bi morali doživeti, videti in slišati. In vsi bi enako zaključili. V teh mladih fantih Igorju, Stanetu, Jožetu, ... je toliko lepega in dobrega, toliko plemenitosti, delavnosti, ustvarjalnosti in želja po hitrejšem napredku svoje doline.

Vsa ta dekleta, fantje in mošje tvorijo veliko družino, ki ubrano poje, igra; tu sta petje in glasba doma. Žive za svoje dolino, z veseljem sprejemajo vse, ki žele z njimi sodelovati in tudi sami se odpirajo in povezujejo z drugimi kulturnimi skupinami v občini in izven nje. Naj bo Jakličev dom res njihov, naj ne trošijo ustvarjalnih sil ob ugotavljanju upravljanja, vzdrževanja, saj dokazujejo, da so zanj sposobni poskrbeti in mu dati življenje.

T. L.

Kultura in turizem si podajata roki

Kultura je lahko tudi turizem, turizem smo ljudje!

Od slogana k dejanjem!

Zveza kulturnih organizacij občine Grosuplje je skupaj s Turističnim društvom Grosuplje organizirala kulturno turistično prireditev v soboto, 9. septembra 1989, v Taborski jami.

Tisti, ki so svoj prosti čas želeli kvalitetno doživeti, so se odzvali povabilu k ogledu podzemnega bisera — Taborske jame — vrednot svojega okolja in prisluhniti bogatstvu slovenskega ljudskega izročila.

In lepota — Matjaževa dvorana je sprejela nad 200 ljudi, kjer so navdušeni ob naravnih lepotah spremljali koncert oktetov in manjših vokalnih skupin občine Grosuplje. Uvodne pesmi so predstavila brhka dekleta iz Dobrepolja, za njimi je ubrano zapel večno lepe pesmi moški oktet KD Dobrepolje. Rosno mladi oktet Mladika KD Grosuplje, se je publiko predstavil prvič, pogrešali pa smo Zagoriške fante, katere je doma držala bolezen. V manjši zasedbi, a ne slabši kvaliteti, sta se predstavila še oktet KD Polica in prvič med organiziranimi vokalnimi skupinami oktet Lipa, ki je imenitno sklenil prireditev. Iz violinskih citer pa je nežne zvoke izvalil Jože Zajc iz Dobrepolja, katerega pozna že domala vsa Jugoslavija in tudi v tujini se je že predstavil.

Nepozaben kulturno-turistični dogodek in skoraj štiristo stopnic spet nazaj iz jame zato ni bilo težko premagati.

Storili smo prvi korak. Ostajajo prijetni vtisi.

In smelo načrtujemo še uspešnejše skupne akcije, akcije in dogodke, ki naj odstirajo obzorja in podirajo plotove, bogate človeka.

T. L.

Ob 95-letnici prve rajfajzovske posojilnice na Kranjskem in 120-letnici Jakličevega rojstva Kulturni dom imena Frana Jakliča v Vidmu-Dobrepoljah ponovno odprt

Kulturno društvo Dobrepolje je v nedeljo 27. avgusta letos priredilo DAN KULTURE in SEJEM SUHE ROBE. Na popoldanski slovesnosti so ponovno imenovali kulturni dom po FRANU JAKLIČU ter s tem poravnali dolg rojaku, ki je v času od konca 19. stoletja do konca prve svetovne vojne opravil pionirsko delo za gospodarski, prosvetni in kulturni napredok dobrepoljske doline in Suhe krajine.

Ime DOBREPOLJE je prvi ponesel v širni svet že v 16. stoletju tukajšnji rojak LUKA DOBREPOLJSKI, slavni modroslovec, humanist, diplomat in rektor dunajske univerze.

To dolino in ljudi sta upodobila brata FRANCE in TONE KRALJ; njun stric Anton Kralj ima velike zasluge za razvoj slovenskega združništva. Iz dobrepoljske doline so odšli in se uveljavili v slovenski kulturi in gospodarstvu mnogi izobraženci, med njimi naj omenimo kiparja Staneta Keržiča in novelista Staneta Novaka, pisatelja Antona Hrena in Matijo Prelesnika ter številne druge zaslužne Dobrepoljce. Doma v Dobrepoljah pa se je doslej najvišje povzpela domačina, učitelj, združni organizator, politični delavec in slovenski pripovednik FRAN JAKLIČ-Podgoričan, ki je izrazil primer rodoljuba in vsestranskega družbeno-političnega delavca, ki je razgibal vso dobrepoljsko dolino. Njemu in njegovemu delu je bil posvečen ta dan kulture.

Fran Jaklič se je rodil pred dobri 120 leti, leta 1868 v Podgorici. Na dražbi prodano materino posestvo je kupil Jakličev sorodnik Janez, ki je tudi omogočil, da je Fran končal učiteljske ter se iz vaškega učitelja razvil v organizatorja dobrepoljskega združništva in vplivnega politika, deželnega in državnega poslanca ter ljudskega pripovednika. Jaklič je že v nežni mladosti občutil revščino in krivice izkoriščanja v začetnem obdobju kapitalizma na vasi, ko so banke in vaški oderuhi prevzeli vodilno vlogo v gospodarstvu in politiki, zato je prislunil ljudskemu tribunu dr. Janezu ev. Kreku, ki je razkrival vzroke revščine in poti k napredku. Rešitev iz tega nezavidnega položaja je bila v kmečki samopomoči, v združenosti in združnih hranilnicah in posojilnicah, ki naj bi bile na vasi to, kar so banke trgovcem in raznim podjetnikom v mestu; zadruga naj po združnem načelu pospešujejo kmečko gospodarstvo in obrt, navajajo ljudi k varčevanju in moralnemu napredku, preprečujejo oderuštvo, zapravljivost in pijančevanje. Že poleti 1894 so Dobrepoljci ustanovili posojilniški odbor in sklicali javno zborovanje ter konec leta ustanovili zbor Posojilnice Dobrepolje. Dne 28. decembra 1894 je bila posojilnica vpisana v združni register kot ena izmed prvih rajfajzovk na Slovenskem; sprva jo je vodil Jaklič, nato pa njegov sorodnik Klavs, v nadzornem odboru pa je odločal Anton Ramovž. Od ustanovitve prve dobrepoljske posojilnice do danes poteka 95. leto, naslednik posojilnice pa je Hranilnica in kreditna služba pri Kmetijski zadrugi Videm.

Zaradi uspešnega razvoja poljedelstva, travništva in živinoreje, so se v dobrepoljski dolini pogajali presežki živine, mleka, fižola in drugih pridelkov. Zato je Jaklič leta 1896 ustanovil Kmetijsko društvo v Dobrepoljah, ki je bilo organizirano po Raiffeisenovi doktrini. Poslovalo je kot prva splošna kmetijska zadruga na Kranjskem. Presežke mleka so odkupovali po izredno nizkih cenah razni zasebni trgovci, ki so mleko posneli ter prodajali smetano ali maslo v Ljubljano. Po dograditvi kočevske železnice leta 1893 so se odprle nove možnosti hitrega prevoza tudi na daljše razdalje in s tem boljše razmere za prodajo mleka in mlečnih izdelkov.

Zato so mnogi živinorejci povečali stalez mlečne živine. Tedaj so tudi pospešili vzrejo plemenskih živali montafonske (sivorjave) pasme.

To so bili prvi temelji gospodarskega in prosvetnega razvoja dobrepoljske doline, iz teh prvih organizacij je postopoma nastajalo združno gospodarstvo, ki je iz malega rastle v veliko.

Dotedanji živinorejski selekcijski odsek Kmetijskega društva so leta 1927 na predlog Samostojne kmetijske štranke preuredili in preimenovali v Živinorejsko selekcijsko zadrugo, katero je skoraj 20 let vodil Janez Erčulj iz Podgore, njega pa je nasledil Alojz Boštjančič. Ko so leta 1931 ustanovili Zvezo selekcijskih organizacij za sivorjavo doljenjsko govedo, sta vodilno vlogo odigrala kot predsednika Franc Hočvar in Strug in

Ivan Šteh iz Vidma.

Na predlog načelstva Živinorejske selekcijske zadruge so leta 1934 iz odseka ustanovili samostojno mlekarsko (in sirarsko) zadrugo, ki sta jo vodila Anton Jakopič in Franc Horčevar, obratovanje pa je vodil Alojz Jakopič. V tem času se je razvilo koristno tekmovanje med dobrepoljskimi in velikolaškimi združniki, kjer so imeli starejšo tradicijo, v Dobrepoljah pa večje število živali in večji blagovni promet.

Dobrepolje je eno izmed slovenskih središč zdravstvenega in obrtniškega združništva v pionirskem pogledu. V Ponikvah so leta 1934 ustanovili prvo zdravstveno zadrugo z zdravstvenim domom, zavetiščem za ostarele in onemogle, gospodinjstvo šolo in javnim kopalščem. Po drugi vojni je bila zdravstvena zadruga podražljena ter iz združnega premoženja ustanovljen Delovno varstveni zavod.

Ker je bila domača lesna obrt posebna dejavnost, oz. oddelek Kmetijskega društva, so leta 1938 na pobudo Antona Mrkuna ustanovili posebno Obrtno zadrugo Razvoj, ki je poleg suhe robe vključila še lesno in tekstilno galanterijo, igrače in lutke. Zadruga je že ustanovila vajeniško šolo in lutkarski tečaj. Dobrepolje pa naj bi se razvilo v važno središče lesne in tekstilne galanterije. Italijanska okupacija, konkurenca in tragične razmere med in po vojni so izničile mnoge spodbude in dejavnosti.

Za slovensko politično in literarno zgodovino pa izstopa druga podoba Frana Jakliča-Podgoričana, ki je v letih 1900 do 1918 politično deloval kot poslanec v kranjskem deželnem zboru, od 1907 dalje pa tudi kot poslanec v avstrijskem državnem zboru na Dunaju, ves čas kot član Slovenske ljudske stranke in Jugoslovanskega kluba ter kot najbližji sodelavec dr. Janeza ev. Kreka in dr. Ivana Sušteršiča. Na tem položaju si je mnogo prizadeval za razvoj kmetijstva, združništva, za urejanje vodotokov in napajališč, urejanje zemljišč in cestnih povezav v Dobrepoljah in Suhi krajini, da bi poživil gospodarske dejavnosti, zlasti izdelavo in prodajo suhe robe, ki je v njegovem času našla odjemalce po vseh deželah avstroogrške monarhije in na Nemškem. Njegov življenjski cilj je bila vodopreskrba širše okolice. V ta namen je dosegel, da je Kranjski deželni odbor izdelal projekt zajetja in vodne napelje, toda izbruh prve svetovne vojne je preprečil uresničitev dolgoletne želje tukajšnjega prebivalstva. Šele v novi Jugoslaviji se je uresničilo nekoliko razširjen vodovodni Jakličev načrt.

O Franu Jakliču, slovenskem pisatelju — Podgoričanu, pričajo številna dela: povesti, črtice, spisi, eseji in spomini, prikazi in kritike, ki so jih o Jakliču napisali in objavili Stefan Barbarič, Etbib Bojc, Fran Grafenauer, Fran Gevekar, Stanko Janež, Janez Logar, Lado Legiša, Anton Slodnjak in drugi. K pisanju je Jaklič spodbujal Francišek Lampe, prvi urednik revije Dom in svet, kjer je Jaklič objavil najmanj 30 črtic in krajših povesti.

Kasneje je pisal še v tržaško Edinosti, Ljubljanski zvon, Domoljub, Narodni vestnik, Slovenski učitelj, Koledra MD, Knezova knjižnica, Mali list, Družina, Ave Maria (ZDA). Jakličeve spise so ljudje na vsem Slovenskem zelo radi brali, zlasti so bile popularne povesti v Graščinskem

jarmu, Zadnja na Grmadi, Peklena svoboda, Nevesta iz Korinja, Ob srebrnem studentu. Nekaj spisov je avtobiografskih, največ pa je opisanih podob in dogodkov iz kmečkega življenja; obravnava vesela in žalostna doživljanja ter ljudske navade in lastnosti kot so pohlep in oderuštvo, maščevalnost, sleparstvo, neusmiljenost, svetohlinstvo in trdovratnost, ljubezen, ljubosumnost, sovraštvo, pijančevanje in ošabnost. V jezikovnem izražanju poudarja domačnost, izvirnost dobrepoljske govornice z vzgojnimi motivi.

Jaklič je kot domačin, učitelj in po-

litik posvetil vse svoje moči in sposobnosti, da bi širši okolici pomagal za gospodarski in kulturni napredok. Zato je bil spoštovan in rojaki so mu konec tridesetih let zgradili dom, ki naj še naprej nosi njegovo ime — Jakličev dom, kjer naj se uredijo zbirke njegovih del, Dobrepoljski muzej, vse prosvetne in kulturne dejavnosti. Dolžni smo tudi postaviti spominsko ploščo Jakličevim sodelavcem, ki so nesebično nadaljevali Jakličevo delo. Odprimo svoja srca v širino ter združno gradimo prihodnost novim rodovom!

France Adamič

OB SLOVESU

Profesorju Jožetu Gregoriču

V četrtek, 7. sept. 1989, smo se na samostanskem pokopališču v Stični poslovili od Jožeta Gregoriča, profesorja in duhovnika, ki je trideset svojih ustvarjalnih let preživel v naši občini. Veliko je storil za naše ljudi, zlasti za našo lokalno in nacionalno kulturo in sožitje, zato se spoštljivo in hvaležno priklanjamo njegovemu plemenitemu življenju in delu.

Doma je bil z roba slovenskega narodnega ozemlja, na Kostelskem, kar je še podžigalo njegovo veliko slovensko rodoljubje in delovanje za narodov blagor v najbolj pozitivnem pomenu te besede. Najprej je doštudiral teologijo, potem pa še slavistiko in postal profesor slovenskega in srbohrvaškega jezika na gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano. Ko so Nemci to šolo nasilno zaprli, se je vrnil k duhovniškemu poklicu, vendar se je vse življenje posvečal tudi slavistični stroki in najrazličnejšemu kulturnemu delu.

V mladosti je pisal tudi literaturo, njegovo slovenistično strokovno delo pa ima tri težišča: literarnozgodovinsko, kritično-poročevalsko in jezikoslovno. S tega področja je objavil okoli 500 krajših razprav, člankov, ocen in poročil, pa tudi samostojno knjigo Podoba duhovnika v slovenskem slovnstvu (1979). Bil je urednik in pisec spremnih besedil k vrsti knjig drugih avtorjev, npr. Jurčič: Jurij Kozjak in Deseti brat, Venček ljudskih pripo-

vednih pesmi, Ivan Cankar: Novela in črtice, Pisma Petra Pavla Glavarja itd. Napisal je tudi vrsto strokovnih knjig: Sveti Kozma in Damjan na Krki (1977), Cistercijani v Stični (1980), Pravila sv. Benedikta (1984). Jože Gregorič je bil tudi celih 16 let glavni urednik Glasnika SDD, s katerim je ustvaril dobro oblikovano strokovno-kulturno revijo, ki je opravila veliko kulturno poslanstvo in bistveno pripomogla k zbliznanju Cerkve in socialistične družbe. Kako pogumno in progresivno je deloval, pričajo dejstva, da je bil soustanovitelj Cirilmetodijskega društva slov. katoliških duhovnikov, v letih 1974—78 je bil predsednik Slovenskega duhovniškega društva, odlej pa podpredsednik. Redno se je udeleževal tudi vsakoletnih srečanj pri Skupščini občine Grosuplje.

Posebne pomena je Gregoričevo delo za slovar kostelskega narečja, ki ga je dolga leta izdeloval pri SAZU in ga pripeljal skoraj do konca. Tudi v Zborniku občine Grosuplje je sodeloval s tremi prispevki, v 2, 3. in 10. zvezku. Za svoje delo je prejel dve državni odlikovanji: red zasluga za narod s srebrnimi žarki in red bratstva in edinstva s srebrnim vencem.

Ob slovesu od prof. Jožeta Gregoriča seveda ne moremo niti omeniti vsega obsežnega in bogatega dela, ki ga je opravil. Nekoliko natančneje smo ga predstavili ob njegovi osemdesetletnici v zadnjem Zborniku občine Grosuplje, slavistična stroka pa bo to gotovo še storila. Ko se ob grobu priklanjamo njegovemu spominu, želimo predvsem povedati, da smo občani naše občine poznali in cenili veliko delo tega plemenitega, skromnega, delavnega in vsestranskega omikanega človeka, ki je toliko let ustvarjal med nami in tudi za nas, med nami tudi za zmeraj ostal, v naši zemlji in v našem spominu.

M. G.